

- Karyotakis, K. 2001. *Poiimata kai peza. Epimeleia G. P. Savvidis*. Athina. [Καρυωτάκης, Κ. 2001. *Ποιήματα και πεζά. Επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης*. Αθήνα.]
- Karyotakis, K. 2006. *Battered Guitars: Poems and Prose*. Translated by William W. Reader and Keith Taylor. Birmingham.
- Karyotakis, K. 2010. *Poiimata kai peza. Epimeleia D. Eleftherakis*. Athina. [Καρυωτάκης, Κ. 2010. *Ποιήματα και πεζά. Επιμέλεια Δ. Ελευθεράκης*. Αθήνα.]
- Koutrianou, E. 2000. Odysseas Elytis and K. G. Karyotakis: I know him no longer. ..? *Journal of Modern Greek Studies* 18/2, 415–451.
- Kruczkowska, J. 2015. Who Gets Translated and Why?: Anthologies of Twentieth-Century Greek Poetry in Poland. *Journal of Modern Greek Studies* 33/1, 105–125.
- Ntonouia, Chr. 2000. Ο 'karyotakismos' του Gianni Ritsou. *Eleftherotyria* 128 (10. 11. 2000). *Afieroma: Giannis Ritsos, Vivliothiki tis Eleftherotyrias*, 10–11. [Ντουνιά, Χρ. 2000. Ο «καρυωτακισμός» του Γιάννη Ρίτσου. *Ελευθεροτυπία* 128 (10. 11. 2000). *Αφιέρωμα: Γιάννης Ρίτσος, Βιβλιοθήκη της Ελευθεροτυπίας*, 10–11.]
- Philokyprou, E. 1992. Why the Post-Symbolists Have No Symbols. *Journal of Modern Greek Studies* 10/2, 235–247.
- Strasburger, J. 1987. *Poeci Nowej Grecji*. Warszawa.

Αλέξης Σολομός, 1918–2012

Μαρία Σεχοπούλου

Φέτος συμπληρώνονται εκατό χρόνια από τη γέννηση του σημαντικού σκηνοθέτη και θεωρητικού του ελληνικού θεάτρου Αλέξη Σολομού. Κατά τη διάρκεια της πλούσιας και πολυσχιδούς καλλιτεχνικής πορείας του, που εκτείνεται σε περισσότερα από πενήντα χρόνια, σκηνοθέτησε περίπου 170 παραστάσεις έργων που καλύπτουν όλο το φάσμα του παγκόσμιου δραματολογίου: αρχαία τραγωδία και κωμωδία, κλασικό και μοντέρνο ρεπερτόριο, νεοελληνική δραματουργία, όπερα και μιούζικαλ. Ο Σολομός δεν υπήρξε μονάχα σκηνοθέτης, αλλά μεταφραστής και διασκευαστής πολλών θεατρικών και λογοτεχνικών κειμένων, ενώ είχε υπογράψει σκηνογραφικά και ενδυματολογικά μία σειρά παραγωγών.

Η σχέση του με τη θεατρική πράξη ξεκίνησε ήδη από τα σχολικά χρόνια του στο Κολλέγιο Αθηνών. Συμμετείχε τότε στους Όρνιθες του Αριστοφάνη που σκηνοθέτησε ο δάσκαλός του στο Κολλέγιο Αθηνών Κάρολος Κουν (1932), ενώ, λίγο αργότερα, μια διασκευή δημοτικού τραγουδιού που έγραψε ο νεαρός Σολομός με τίτλο *Το δοκίμιν της αγάπης* (1933) παίχτηκε στο θέατρο Κεντρικών, σε σκηνοθεσία

του Κουν και με μαθητές του Κολλεγίου. Σπούδασε κατόπιν στη Νομική Σχολή Αθηνών (1936–1940) χωρίς όμως να αποφοιτήσει, ενώ παράλληλα συνεργάστηκε με το περιοδικό *Νεοελληνικά Γράμματα*, στο οποίο δημοσιεύθηκαν διηγήματά του. Συνέχισε τις σπουδές του στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου, από την οποία αποφοίτησε το 1942. Μετά την αποφοίτησή του από τη Δραματική Σχολή, έκανε τα πρώτα του βήματα στο θέατρο συνεργαζόμενος με διάφορους θιάσους ως σκηνογράφος και ηθοποιός, ενώ παράλληλα αναμετρίοταν ακατάπαυστα με τη θεατρική γραφή. Το 1945 αποτέλεσε έναν από τους συνιδρυτές του περιοδικού *Τετράδιο*.

Ύστερα από συστατική επιστολή του Νίκου Καζαντζάκη, συμπεριλήφθηκε στους υπότροφους του Βρετανικού Συμβουλίου και έφυγε για την Αγγλία, ενώ με υποτροφία Μποδοσάκη συνέχισε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μακριά πια από την Ελλάδα, συνέχισε τις σπουδές του στη Βασιλική Δραματική Ακαδημία του Λονδίνου (*Royal Academy of Dramatic Art [RADA]*, 1946), στο Δραματικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Yale (*Division of the Arts – School of Fine Arts*, 1947) και στο Δραματικό Εργαστήριο (*Dramatic Workshop of the New School for Social Research*) του Erwin Piscator, στη Νέα Υόρκη (1948). Θα επιστρέψει για έναν ακόμη χρόνο στο Λονδίνο, ως δάσκαλος στη RADA, προτού γυρίσει πίσω στην Ελλάδα για να εργαστεί ως σκηνοθέτης στο ελεύθερο και κατόπιν στο Εθνικό Θέατρο. Η συνεργασία του με την κρατική σκηνή της χώρας θα εκταθεί χρονικά από το 1950 έως το 1992, όπου θα σκηνοθετήσει αλληπάλληλες παραγωγές. Ο Σολομός θα ιδρύσει επίσης τον δικό του θίασο ρεπερτορίου, το *Προσκήνιο*, το οποίο θα πραγματοποιήσει τα νηπιακά βήματά του το 1950, αλλά θα αποτελέσει σημαντικό σημείο αναφοράς του νεοελληνικού θεατρικού γίνεσθαι από το 1964 έως το 1987, με πρώτη παραγωγή του τον *Πύργο* του Franz Kafka.

Κατά τη διάρκεια της πολυετούς και πολύπλευρης πορείας του, ο Σολομός θα αποτελέσει καθοριστική μορφή για το νεοελληνικό θέατρο. Η συμβολή του στην επιβίωση της αρχαίας κωμωδίας – όπως την χαρακτήριζε, προτιμώντας αυτόν τον όρο από τη λέξη ‘αναβίωση’ – στάθηκε αποφασιστικής σημασίας. Οι σκηνοθεσίες του των *Εκκλησιαζουσών* του 1956 στο Ηρώδειο και της *Λυσιστράτης* του 1957 στην Επίδαυρο κατόρθωσαν να προβάλουν έναν Αριστοφάνη πολύ μακριά από την κυριαρχούσα αντίληψη της εποχής, που θεωρούσε τον Αττικό κωμωδιογράφο βωμολόχο, ξεπερασμένο θεατρικά και αντιεμπορικό. Ο Σολομός σκηνοθέτησε όλα σχεδόν τα έργα του Αριστοφάνη – πλην του *Πλούτου* – και η επιτυχία των παραστάσεων αυτών εδραίωσε τη φήμη του κωμωδιογράφου στη συνείδηση του νεοελληνικού κοινού.

Στον τομέα του νεοελληνικού θεάτρου, ο Σολομός έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για σημαντικά κείμενα που δεν είχαν έως τότε παρουσιαστεί επί σκηνής, όπως ο *Βασιλιάς Ροδολίνος* του Ιωάννη Ανδρέα Τρωίλου ή η αποδιδόμενη στον Γρηγόρη Ναζιανζηνό βυζαντινή τραγωδία *Χριστός Πάσχω*, τα οποία παρουσίασε

στο Εθνικό Θέατρο, όπου σκηνοθέτησε και την *Ερωφίλη του Χορτάση*. Σημαντική υπήρξε η συμβολή του στην ανάδειξη των θεατρικών έργων του Καζαντζάκη (*Μέλισσα*, *Χριστόφορος Κολόμβος*, *Καποδίστριας*, *Βούδας*), αλλά και άλλων Νεοελλήνων συγγραφέων. Στον τομέα του παγκόσμιου δραματολογίου, ο Σολομός θα παρουσιάσει πολλά έργα για πρώτη φορά στην ελληνική σκηνή, καταθέτοντας παράλληλα μία πλειάδα σημαντικών σκηνοθετικών προσεγγίσεων σε κείμενα κλασικά και σύγχρονα, από Shakespeare και Molière έως Brecht και Genet.

Ως μελετητής του θεάτρου, ο Σολομός εξέδωσε μία σειρά βιβλίων που ασχολούνται με ποικίλες θεματικές ενότητες: με την αρχαία ελληνική κωμωδία και τραγωδία, το κρητικό θέατρο, το θέατρο στο Βυζάντιο, το ελισαβετιανό θέατρο, τους νεότερους δραματουργούς και σημαντικούς διεθνείς σκηνοθέτες, την παρουσία της γυναίκας στο θέατρο κ.ά. Στα εκδομένα του συμπεριλαμβάνονται, επίσης, το πολύτιμο για τα ελληνικά δεδομένα θεατρικό λεξικό που συνέταξε, καθώς και μία αυτοβιογραφία του.¹ Από τα πολλά θεατρικά έργα που είχε γράψει στη νεότητά του έχουν εκδοθεί τα *Βέλθανδρος και Χρυσάντζα*, *τραγωδία λίαν ευτράπελος*, *Κακοβελύνης ο ισόθεος*, *Ο τελευταίος ασπροκόρακας*, *Μονόλογος στη φυλακή*, επίσης το μυθιστόρημα *Εικασία*, *εν θεώ Κασσιανή*, καθώς και το *Ο αρχιμάγειρος της Ανδραβίδας και άλλα ιστορήματα*. Έχουν εκδοθεί, επίσης, πολλές από τις μεταφράσεις του σε θεατρικά έργα των Anouilh, Brecht, Calderón, Cocteau, Gibson, Lorca, Miller, Pirandello, Strindberg, Tolstoj, Turgenjev, Williams.

Ο Αλέξης Σολομός ολοκλήρωσε τη σκηνοθετική του πορεία με την *Αντιγόνη* του Σοφοκλή, παράσταση που δόθηκε στην Επίδαυρο το 1992. Η *Αντιγόνη* υπήρξε, άλλωστε, η πρώτη τραγωδία που σκηνοθέτησε πενήντα χρόνια νωρίτερα, τότε στα αγγλικά, με φοιτητές του στη RADA.

Χρημάτισε αναπληρωτής διευθυντής του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης (1975) και δύο φορές διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου (1980–1982 και 1990–1992). Για την προσφορά του στον πολιτισμό τιμήθηκε με τον Σταυρό του Ταξιάρχη του Τάγματος του Φοίνικα (1966), το αργυρό παράσημο της Ακαδημίας Αθηνών (1979), το έπαθλο Φώτος Πολίτης (1997), ενώ αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτωρ του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (1997).

1 Τίτλοι μελετημάτων: *Ο ζωντανός Αριστοφάνης: από την εποχή του ως την εποχή μας*, *Ο Άγιος Βάχχος ή τα άγνωστα χρόνια του Ελληνικού θεάτρου: 300 π.Χ. – 1600 μ.Χ.*, *Τι προς Διόνυσον: σημειώσεις γύρω από την αρχαία ελληνική τραγωδία*, *Ηλικία του θεάτρου: ένδεκα σταθμοί στην ιστορία της θεατρικής τέχνης*, *Το Κρητικό θέατρο: από τη φιλολογία στη σκηνή*, *Βίος και παίγνιον: Σκηνή – Προσκήνιο – Παρασκήνιο*, *Καλή μου Θάλεια ή Περί Κωμωδίας*, *Εστί θέατρον και άλλα*, *Θεατρικό λεξικό: πρόσωπα και πράγματα στο παγκόσμιο θέατρο*, *Ευριπίδης: ευφυής και μανικός*, *Το πολύχρωμο θέατρο και άλλα σημειώματα*, *Η γυναίκα στο θέατρο: η αρχή και η αποθέωση*.